

Česko-lužický

Ročník XVIII
Číslo 9/září 2008

věstník

Egon Bondy

Byl jsem při tom když s pompou odsuzovali nevinné k smrti

byl jsem při tom když je zabíjeli
v lágru bez řečí
byl jsem při tom když věznili statisíce
byl jsem při tom když existenčně
fyzicky i morálně ničili desítky mi-
liónů lidí
byl jsem při tom když si nechávali
odhlasovávat nejhnusnější lži a všech-
ny ruce se zvedaly pro
byl jsem při tom když umělci oslavili
vrahy velkánské i malinkaté
byl jsem při tom když se dostávaly
tituly a získávaly statisíce
ve společnosti kolektivní lži a zločinu
byl jsem při tom když jedni zločinci
vystřídávali jiné zločince jako cestu
k pokroku
byl jsem při tom když v hlavách lidí
nezůstala než blbost a nenávisť
narodil jsem se roku 1930
v Československé republice

10. 4. 1989

Ze sbírky Dvě léta (Praha 1991) přeložil Timo Meškank. Ilustroval Vojtěch Horálek. Báseň vychází v nové knize Tima Meškanka „skok za módrinu .../ cesta po modré...“, která se věnuje mimo jiné 40. výročí od invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

Byl sym při tym hdyž wotsudzachu z pompom njewinowatych k sm- jerčí

byl sym při tym hdyž jich bjez wul-
kich słowow w lěhwje zabiwachu
byl sym při tym hdyž dzeržachu ja-
tuch po statysacach
byl sym při tym hdyž eksistencielnje
fyzisce a moralnje ničachu dżesatki
milionow ludźi
byl sym při tym hdyž dachu sej wo-
thłosować najgrawoćiwiše lžě a wšit-
ke ruki so pozběhnychu za
byl sym při tym hdyž woślawjachu
wumělcy mordarjow hoberskich kaž
tež móličkich
byl sym při tym hdyž dóstawachu
titule a zaslužachu statysacy
w towaršnosći kolektiwnje lžě
a złóstnistwa
byl sym při tym hdyž jednych złóstni-
kow wotměnjachu druzy złóstnicy na
puću k pokrokej
byl sym při tym hdyž we hłowach
ludźi njezwostawaštej ničo hać
hłuposć a hida
narodził sym so w lěće 1930
w Českosłowakskej republice

Na lodičkách
v Lubinu. Foto
Petr Ch. Kalina

BJEZ WČERAWŠEHO DNJA NJEJE JUTŘIŠEHO

Timo Meškank wo dowolu

Sym w dowolu był. Dowol je časowy wotrězk, kotryž přistaje-nemu přisteji. Za čas dowola njetrjebaš na džěto chodźić, ale tola swoju mzdu płaćenu dóstanješ. W dowolu móžeš pak doma wostać, pak sej jězbu do swěta popřeć. Smy so za poslednje roz-sudźili.

Džěsći stej w starobje, hdyž lubujetej pěšk a wodu. Prawdžepodobnosť, zo pěšk, wodu a – za dorosćenych – čopto-tu nadeńdžeš, je čím wjetša, čím dale so do južnišich sferow po-daš. Smy sej Algarvu wuzwolili, najjužnišu kónčinu Portugalskeje. Mjeno Algarve ma swój pochad w arabskim Al-gharb a woznam-jenja zapad. Měnjeny je zapad w zhladowanju wot Andaluziskeje, najjužnišeje autonomneje regiony Španiskeje. Andaluziska je tón španiski region, kotryž je najdljeje wot islama wobknježeny był. Swój blyšćaty rozkčěw nańdže islamske knježerstwo za čas emi-rata (756–929) a kalifata w Córdoba (929–1031) kaž tež w dob-ře knježstwa Nasridow w Granadze (1237–1492). Zwostali su wot toho wšeho mjena, twarjenja, stawizniske dopomnjenki.

Smy potajkim do Portugalskeje lećeli. Přeco, hdyž pućuju do cuzeho kraja, wozmu sej rěčny přewodnik sobu. Poprawom měł sej lětsa rumunsko-portugalski słowničk kupić, dokelž bě moja poslednja nowa rěč rumunščina. Ghid de conversație român-ceh je mje za swój čas swědomiče přewodzał, na př. pola frizera. Po prašenju Cât plătești pentru tuns? dóstach za dojednany płaćiz-nu frizuru. Mój lětuši rěčny přewodnik Marco Polo Portugiesisch njebě wšak po wobjimje tak wobšěrny, za to wobsahowaše scyła nowu rubriku. Pod nadpismom dorěčenje/lubkowanje njedowěch so jenož spočatneho prašenja *A que horas nos encontramos?*, ale tež próstwy *Gostaria de fazer amor contigo* a namoŕwy *Mas só com preservativo!* To bě wězo *Fantástico!*, ale samo so wě rzy teoretiske zwučowanje. We wšědnej praksy sy so skerje ze při-stušnikami druhich narodnosćow zetkawał. W přěnim rjedže bě-chu to *Jendželčenjo*, Němcy, Rusojo, ale tež *Madžarojo*, Polacy a Južni Serbja. Kóždy z nich ma swoje wašnička a so trochu hinak w cuzym kraju zadžerža. *Jendželčenjo* rěča kaž wšitycy potomni-cy *Germanow* jara wótrě, Němcy maja k tomu hišće njeprějimonu zwučenosć, zo kóžděho w swojej rěči narěčuju. Sym jim w tajkej situaci přecelnje přinygnyl a chiba krótke *Sorry?* dodał. Rusojo na rozděl wot zbytnych *Europjanow* scyła bjesadliwi njejsu. Wočiniš-li jim durje a daš jich jako přěnich zastupić, woni ani piknjenčka njepraja. *Madžarojo* maja pozdaću hinaše starosće. Su ze swojej rěču tak izolowani, zo scyła njereaguja, spytaš-li jim z *madžarskim* słowom přecelnosť wopokazać. Jako so pola

muža, kiž mi durje wotewrě, z *Köszönöm szépen!* džakowach, nje-reagowaše. Snano měł so jeho žony woprašeć, hač je mandželski špatnje spať. Ale kak ju narěčeć, na formalne wašnje ze słowom *nő* ›žona‹, *asszonyom* ›knjeni [jendž. madam]‹, *úrholgy* ›hna-dna knjeni [jendž. lady]‹ abo skerje dowěrliwje z *aranyoskám* ›mój zlotuško‹, *szívem* ›moja wutroba‹ abo *snadž* po zastarskim z *elvtársnő* ›towarška‹, *úrno* ›knjeni [jendž. mistress]‹? Wzdach so radšo direktneje komunikacije a wěnowach so rěčnym wobrotam, kotrež we wšelakej podobje wšudže čitać móžach.

W hosćencu při brjoze dohladach so na muskim nuzniku namoŕwy, kotraž bě w šěsć rěčach wozjewjena. Hosćencar bě ro-manske rěče derje wutryjechil, *germanske* mjenje derje, *słowjanske* a *finougriske* scyła nic: *Proibido lavar os pés* – *Interdit le lavage des pieds* – *Prohibido el lavado de los pies* – *Prohibited washing the feet* [měto być *To wash one's feet is forbidden*] – *Forbidden die Füße waschen* [měto być *Die Füße zu waschen ist verboten*] – *Verboden te wassen van de voeten* [měto być *Zijn voeten wassen is verboden*] Radžu tuž *hosćencarjeje*, zo by swoje mylne wersije namoŕwy korigował a hišće scěhowace štyri rěčne podoby dodał: *Nogi umywać zabronione* – *Нози умывать нельзя* – *Je zakazane sej noze myć* – *Tilos labatmosni*. *Hewak* mjenujcy wjetšina jeho hosći myjnicu zapěskuje, dokelž namoŕwje njerozumí. To by tola škoda było, něwěrnó?!

Wočiwidnje so čłowjeske zaznawanje nas wobdawaceho swěta chětro rozeznawa, za tym hač zapućuje hajnik, měšnik abo rěče-spytnik. Sym, kaž spočatnje naspomnich, w dowolu był.

Słowniček lužickosrbsko-český: přistajeny – zaměstnanec, zhladowanje – pohled, blyšćaty rozkčěw – zářivý rozkvet, kn-jejstwo – panství, twarjenje – stavení, stavba, dopomnjenka – (v kontextu) upomínka, potajkim – tedy, přewodnik – prů-vodce, poprawom – vlastně, płaćizna – cena, wótrě – hlasitě, zwučenosć – zvyk, narěčować – oslovovat, přecelny – vlídný, přinygnyl – přikývnout, bjesadliwy – hovorný, durje – dveře, piknjenčko – muk, hnadny – (v kontextu) milostivý, wutroba – srdce, namoŕwa – výzva, hosćencar – hostinský, wutryjechil – vystihnout, hewak – jinak, myjnicu – umývárna, hajnik – hajný, měšnik – kněz, rěčespytnik – jazykovědec

Słowniček portugalsko-lužickosrbský: *A que horas nos encontramos?* – *Hdy so zetkamoj?*, *Gostaria de fazer amor contigo* – *Bych rady z tobu spať(a)*, *Mas só com preservativo!* – *Ale jenož z kondomom!*

ČESKO-LUŽICKÝ SEMINÁŘ (7)

Pohanské prvky raně křesťanských hrobů polsko-česko-lužického pohraničí

Jakub Graczyk

Pohanství, de facto kult, což je možné z latiny přeložit jako *uctívání*, je vnějším náboženským projevem, který závisí na vnitřním podřízení se jevům či skutečnostem, které nejsou z tohoto světa.¹ Tento kult dominoval ve východní Evropě 6. století.² Vědci věnují mnoho pozornosti pohřebním obřadům raného i pozdního středověku na území Evropy, zaměřují se jmenovitě na otázku pravidel pohřebního ritu. Zájem o otázku pohanských prvků raně křesťanských pohřebišť souvisí z jedné strany s nedostatkem celistvých pojednání o této problematice, a z druhé strany se snahou ověřit a posoudit přežívání pohanských prvků v čase šíření křes-

ťanství. Zvláště se obrací pozornost na prvky pohanského kultu přítomné na pohřebišťích v uložení kostry v hrobě a rovněž ve vybavení hrobu. Výzkumy se věnují období mezi 10. a 13. stoletím, přičemž zkoumaná oblast zahrnuje pohřebišťe jihozápadní části slovanského osídlení.

Náboženství zasahuje do všech oblastí života, doprovází narození i smrt, plní tři základní funkce: pozemskou, pomáhá člověku v dočasném životě za pomoci nadpřirozených sil, funkci eschatologickou, svázanou s posmrtným životem člověka, a funkci kon-templační, hledá kontakt se světem nadpřirozena.³

Místem kultu mohl být dům, zahrada, případně místo v lůně přírody. Slované přistupovali ke všem místům kultu s ohromnou úctou. Kultovní význam mohly mít nevelké pahorky v terénu, když se předpokládalo, že jsou vyhledávány nadpřirozenými silami. Mezi taková místa náleží hora Šleza, o níž píše kronikář Thietmar a na které byly nalezeny stopy osídlení z 9.–11. století.⁴

Pohanská víra uspokojovala emocionální a konceptuální potřeby lidí. Unifikovala se s vyznavači natolik, že ani v 10. století nastupující infiltrace křesťanství nezpůsobila rozhodující rozkol.⁵ Křesťanství časem dezintegrovalo základy pohanské víry, přičemž podporovalo její komponenty, počínaje 10. stoletím se přece jen některé prvky pohanské a křesťanské, zejména pokud jde o pohřební obřady a kult mrtvých, promísily a působily společně tvoříce náboženský synkretismus. Infiltrace pohanských prvků do křesťanství je patrná v období raného středověku v pohřebním obřadu.⁶

Díky pohřebnímu rituálu porozumíme komplexu náboženských obřadů určujících vnější formu kultu zemřelých. Kult zemřelých a všechny obřady s ním spojené tvoří jeden z kardinálních základů víry. Tajemství smrti a touha porozumět mu způsobily vznik celé rozvětvené kultovní, náboženské a magické struktury související se zemřelým,⁷ těsně svázané se společensko-ekonomickou situací dané skupiny a také s měnicími se historickými podmínkami. Předkřesťanská společenství pohřbívající své zemřelé na žárovných pohřebištích to úzce spojovala s kultem slunečního božstva. Nejvyšší sluneční božstvo symbolizuje nejvyšší sílu, počátek všech věcí a všehomíra. *Když je zemřelý spálen, vydají se k němu nazítří, berou popel z onoho místa, dají ho do popelnice a ukládají na pahorku, případně na jiném místě.*⁸ Křesťanství preferovalo inhumaci zemřelých (pohřbení nespáleného těla do země). Avšak to neznamená, že pohřbívání do země bylo výlučně podmíněno přijetím nového náboženství, které zakazovalo kremaci. Jsou známa mnohem starší pohřebiště s kosterními nálezy kultur římského období. Na území polského a také českého Slezska se vyskytují plochá kostrová pohřebiště a přijetí křesťanství od 10. do 12. století.⁹

Mrtví byli pohřbívání tak, aby nebyl narušen pokoj jejich duše a nedošlo ke mstě. Mrtví byli vybavováni předměty denní potřeby, zbraněmi, ozdobami, kultovními předměty, byly páleny ohně nad zemřelými uvnitř hrobů nebo v jejich blízkosti.¹⁰ Církev zakazovala ukládání darů či vybavování zemřelého na poslední cestu, časem připouštěla, aby byly v hrobech ukládány předměty spojené s křesťanským kultem, např. křesťanské křížky.¹¹ Obřady spojené s příchodem zemřelého do podsvětí můžeme rozdělit na dvě skupiny: obřady posmrtné a obřady pohřební.

Skupinu první představují všechny obřady, věnované zemřelému od chvíle smrti po vyprovázení mrtvolky na hřbitov. Posmrtná výbava zemřelých se v archeologickém materiálu nedochovala, s výjimkou špatně zachovaných fragmentů oděvů a ozdob. Výbava zemřelého záležela na jeho pohlaví, věku nebo vykonávaném povolání.

Skupinu druhou představují obřady pohřební, které se odbyvaly u hrobové jámy. Zahrnovaly uložení zemřelého v hrobě, složení darů a požeňování. Tělo bylo ukládáno do hrobové jámy tvaru obdélníku s kamennou vyzdívkou nebo bez ní, obložené dřevěnými deskami nebo břevny. Po uložení těla v hrobě snědli účastníci pohřbu pokrm nad hrobem. Zbytky pokrmu vkládali do hrobové jámy, tam také archeologové nacházejí skořápky vajec, *pisanki* (pozn. překladatele – jde o malovaná vajíčka), amulety.¹² Považují se za korelát posmrtného života. Jako symbolické předměty byly spojeny zejména s postavením zemřelého v posmrtném životě. S rozvojem křesťanství rovněž klesl význam polohy mrtvého v hrobě a jeho zeměpisná orientace. Přes církevní zákazy získaly pohanské zvyky v jednom případě souhlasu církve. Byla to opatření, která měla zabránit návratu zemřelého. Pozůstatky takových opatření nejsou na pohřebištích četné. Patří mezi ně svazování ru-

kou a nohou, odtínání hlavy a její uložení v oblasti nohou nebo pánve, částečná kremace, zavalení kameny a proražení lebky nebo pánve dřevěnými kolíky, ukládání těla na hrudník nebo na bok v silně zkroucené pozici. Podstupovali to lidé, kteří se nesžili s lokálním prostředím. Patřili mezi ně lidé postižení fyzicky i duševně, nepokřtěné děti, oběti neštěstí, epidemií, cizinci, samotáři, zločinci či jinověrci.¹³

Jiným hlediskem pro charakterizování pohřebiští bude jejich rozdělení na pohřebiště *kostelní* a *nekostelní*. Pro nekropole nacházející se mimo kostely je charakteristické uložení mrtvých hlavou na východ nebo západ s jistou odchylkou na východ či západ. Pozorován je také vliv pohlaví na uložení zemřelých daným směrem. Ženy byly ukládány hlavou na západ a muži na východ. Není však jasný důvod takového konání.

Znakem nekostelních pohřebiští je výskyt určitých druhů památek, které pravděpodobně souvisí s posmrtným životem; jedná se o předměty užitkové a předměty s charakterem insignií. Zjištěna byla rovněž přítomnost předmětů spjatých s magií, pohanským kultem, vyskytují se zde rovněž předměty související s předchozím povoláním či zaměstnáním. Podmíněno to bylo také ekonomickou situací společnosti. Velký vliv měly kmenové pohanské relikty, evangelizační činnost a také etnická příslušnost. Také je potvrzeno působení pozůstatků magických praktik, které měly chránit živé před působením světa mrtvých. *Kostelními* pohřebišti rozumím všechny sekulární objekty umístěné v nejbližším okolí svatyně, ale také ty situované v nevelké vzdálenosti od sakrální budovy. Znakem v tomto směru konsekventně zažitým je rovněž ukládání zemřelých hlavou na západ bez ohledu na pohlaví. Kněží byli obvykle pohřbíváni hlavou na východ, protože směrem k východu je sloužena mše svatá. Posledním rysem kostelních nekropolí je neexistence památek materiální kultury náležící k užitkovým předmětům, avšak bylo by chybou soudit, že zemřelí byli pohřbíváni bez jakékoliv výbavy.¹⁴ Výbava hrobu se změnila, předměty získávaly čistě křesťanský charakter, ale kromě nich byly do hrobu rovněž ukládány nože a ozdoby. Charakter darů zemřelým se změnil, místo užitkových předmětů šlo o předměty symbolické. Rozdělování plochých kostrových pohřebiští na dva typy je zažité. Charakteristické rysy mohou být vzájemně propojeny, mohou vystupovat v obou typech, pohřebištích kostelních i nekostelních.

Stávající znalosti o lokalizaci kostrových pohřebiští nedovolují provést plnou rekonstrukci místa nekropole ve vztahu k sídelnímu souboru, morfologii terénu či charakteru místní flóry. Většina zkoumaných pohřebiští se nacházela na pahorcích, na místech vyvýšených nad okolním terénem. Je těžké vysvětlit jednoznačné příčiny pro výběr těchto míst ke zmíněným účelům, když to mohla být pole, místa u lesa či dávné osady.¹⁵ Pokud jde o rozložení hrobů, charakteristickým znakem kostelních pohřebiští raného středověku je uspořádání hrobů v pravidelných řadách, na základě čehož jsou tyto nekropole obecně nazývány řadovými pohřebišti. Řady probíhaly podél osy sever – jih, avšak pro badatele nejsou vždy čitelné, protože se ztrácejí v místech s velkým seskupením hrobů.¹⁶ V jednom hrobě byl zpravidla pochován jeden zesnulý, ale stává se, že hroby jsou dvojité, ba dokonce hromadné. Z vykopávek vyplývá, že hroby z počátku 11. století mají hrobovou jámu bez doplňkové konstrukce nebo obložení z kamenných desek či lomového kamene. Hrobová jáma oválného tvaru je rozsáhlá. Nabývá formy obdélníku a po jejím obvodu se objevuje často dřevo a hřebíky. Nemusí to být pozůstatky rakve, která je na polském území běžná až na konci 12. století, ale částečně pozůstatky dřevěného obložení, které mohlo být spojeno hřebíky nebo dřevěnými kolíky.¹⁷ Zemřelý byl přikrýván dřevěnou deskou nebo byl na ní nesen a spolu s ní ukládán do hrobu. Nad každým hrobem mohla být mohylka, ale obecně nejsou zachyceny stopy v terénu.¹⁸

Většina zemřelých byla ukládána přímo do země, pravděpodobně ovinuta pohřebním rubášem. V mnoha hrobech byly nalezeny pruhy zpráchnivěného dřeva. Dřevo mohlo mít v hrobě různý účel, mohlo se jím podložit tělo (desky a žerdě), mohlo sloužit jako obložení mrtvoly shora, obložení bočních stěn nebo jako rakve či truhla.¹⁹ Dřevěné rakve rozhodně souvisí s křesťanskou vírou, měly chránit živé před mrtvými nebo sloužit liturgickým potřebám. Všeobecným používáním rakví při pohřebním obřadu se mění celý charakter fenoménu smrti a s ním svázané obřady, které ze společenského aktu přecházejí v akt liturgický.²⁰ Dřevěné rakve se nalézají na kostelních pohřebištích a také na tzv. přechodných, kde nemají převahu charakteristické prvky kostelních či nekostelních pohřebišt. Na pohřebištích nekostelních jsou zjištěny pouze domnělé pláty dřeva, což mohou být pozůstatky dřevěného obložení. Přítomnost či nepřítomnost rakví nezávisí na pohlaví či společenském postavení, zachovaly se jen na městských kostelních pohřebištích.²¹

Zemřelí byli obvykle ukládáni podél osy východ-západ. Není uspokojivě potvrzeno, že je to výraz christianizace pohřebních zvyků, takové uspořádání se objevilo současně s pohřebním obřadem a nástupem křesťanství. Církevní pravidla příkazují, aby byl zemřelý pochován hlavou na západ.²² Většina koster raně křesťanských pohřebišt je uložena v pozici na zádech. Všechny odchylky od tohoto pravidla jsou považovány za nepřirozené a je možné je interpretovat buď jako následek násilné smrti, kdy tělo znehynělo v nepřirozené poloze, nebo jako následek magických zákroků chránících živé před návratem zemřelých. K těmto případům je možné zařadit uložení zemřelého se skrčenými nohama na pravém či levém boku, na hrudníku, v poloze polosedě. Neobvyklé jsou rovněž pohřby s oddělenou lebkou umístěnou mezi nohy nebo zaraženou do žeber či pánve. Ne každý nález netypických hrobů, je svázaný s magickými zvyky, ale ve skutečnosti může být způsoben přirozenou příčinou, činností zvířat, propadem země nebo následkem náhlé smrti. Do poloviny 12. století převažovalo pokládání rukou zemřelého podél trupu na pánvi, zatímco od 12. století se zemřelým skládají ruce na prsa a dlaně do modlitebního sepětí.²³ Písemné prameny potvrzují tento fakt a také to, že od 13. století je nařizováno ukládat ostatky zemřelých jen na církevní půdě. Změny probíhaly systematicky, pomalu, protože teprve po vybudování administrativního aparátu mohla církev působit na své věřící odpovídajícím počtem duchovních a současně přijmout kontrolu nad novými věřícími.

K vysvětlení složitosti pohřebního obřadu je nutné přehodnotit otázku interpretace pohřebišt z hlediska společenského. Pohřebiště je zdrojem mnoha informací, nese stopy účelové a příčinné obřadní činnosti společenství lidí, společenské skupiny svázané pokrevním příbuzenstvím, společnými ekonomickými zájmy, případně společenství, které obývá dané teritorium (osadu, obec, farnost). Tato společenství jsou poměrně provázána společnými náboženskými představami. Pohřebiště podává svědectví o zvláštní charakteristice společenství lidí obývajících nejbližší osadu či několik osad, která je odlišuje od ostatních.

Zvláště kamenných pohřebišt raného středověku nastoluje otázku technické a ideové podstaty hrobové architektury, se kterou se nesetkáme na plochých kostrových pohřebištích. Nacházejí se zpravidla na vyvýšeninách nebo svazích kopců. Hroby stojí v sevěném postavení ve skupinkách či skupinách. Odborná literatura používá pro definici hrobů s kamennou obezdívkou označení *kamenné mohyly*. Nejstarší hroby se nalézají uvnitř pohřebišt. Chronologická hranice se uzavírá mezi polovinou 11. a 12. století.

Typologie hrobů byla založena na základě stavby hrobu a hranice výstupu kamenného obložení. Typ první – hrob vydlážděný – se objevuje jako nejranější forma, charakterizuje ji plochá, pravouhlá vnitřní dlažba orámovaná hraničními kameny. Prohloubená hrobová jáma je vydlážděna kameny téměř na úrovni ostatků. Typ

druhý je nazývaný *klasickým* hrobem obezděným, kde se obezdívka skládá z velkých kamenů tvořících hrobovou komoru. Zemřelý byl pravděpodobně uložen bezprostředně na zemi nebo 30 cm níže. Kolem poloviny 12. století se objevuje odlišná forma řadových pohřebišt bez obezdívky pojímající několik set ostatků. Sporadicky se vyskytují obezděné hroby zařazené mezi *klasické* obestavěné obezděné hroby, při jejichž stavbě byly na obezdívku používány pečlivě vybrané kameny. Mezi nimi byl lokalizován střed, kolem kterého byly umístěny hroby, mohla to být kaplička nebo kříž. Kromě kamenných obezdívek jsou potvrzeny prvotní rakve, které se objevují současně s přechodem od spalování k inhumaci. Předchůdcem rakví bylo dřevěné obložení (deska izolující od vrstvy zeminy ze spodu), do kterého bylo hřebíky přibito víko, přičemž na prvotní obložení nebyly používány hřebíky. Orientace pochovaných těl na hřbitovech s kamennými obezdívkami záleží na pohlaví, v ženských hrobech je tělo orientováno hlavou na východ nebo západ, v mužských častěji na východ. Uložení kostry je obdobné uložení zemřelého na plochém kostrovém pohřebišti, podobně jako vybavení hrobu.²⁴

U mohylových pohřebišt činila střední velikost jednotlivé mohyly několik metrů, její stavba byla kamenohliněná. Uvnitř jsou kosterní ostatky umístěné v dřevěném obložení nebo rakvi s výbavou, nahoře jsou zakryty náspem z kamení pokrytým zeminou. Převládají čtyřhranné náspy a čtyřhranné kamenné konstrukce, a také hrobové jámy.²⁵

*Z polštiny přeložil Petr Sikora,
odborná korektura Zuzana Bláhová-Sklenářová.*

Pro zájemce uvádíme několik dalších čtenářsky přístupných titulů: Michal Lutovský: Hroby předků. Academia Praha 1996.

Michal Lutovský: Hroby knížat. Set out Praha 1997.

Michal Lutovský: Encyklopedie slovanské archeologie. Libri Praha 2001.

Zdeněk Měřinský: České země od příchodu Slovanů po Velkou Moravu I., II. Libri Praha 2002, 2006.

1) K. Moszyński, Kultura ludowa Słowian, Warszawa 1967, s. 235.

2) Wielka historia Polski, Díl. I, s. 333.

3) H. Łowmiański, Religia Słowian i jej upadek, Warszawa, díl I, s. 399.

4) H. Zoll – Adamikowa Zoll-Adamikowa, Próba periodyzacji wczesnośredniowiecznych praktyk pogrzebowych w Polsce, Archeologia Polski XVI, sešit 1, s. 181.

5) H. Łowmiański, Religia Słowian i jej upadek, Warszawa, díl I, s. 164.

6) J. Tyszkiewicz, O schyłkowym pogaństwie na ziemiach polskich, Kwartalnik Historii Kultury Materialnej LXXIII, z. 3, s. 556.

7) U. Łydowska-Sowina, Chrystianizacja obrządku pogrzebowego w X–XIII w., Z otchłani wieków XLVI, s. 167.

8) M. Cabalska, Ze studiów nad religią pogańskich Słowian, Materiały Archeologiczne XVI, s. 122.

9) H. Zoll-Adamikowa, s. 188–189.

10) M. Mickiewicz, Wczesnośredniowieczny obrządek pogrzebowy na płaskich cmentarzyskach szkieletowych w Polsce, Materiały Wczesnośredniowieczne VI, s. 241–274.

11) W. Hołubowicz, 1956.

12) K. Moszyński, Kultura ludowa Słowian, část I, s. 67.

13) H. Zoll-Adamikowa, Próba..., s. 545.

14) H. Zoll-Adamikowa, Próba..., s. 139.

15) Tamtéž, s. 10–15.

16) Tamtéž, s. 16.

17) Tamtéž, s. 23–26.

18) Z. A. Rajewski, Wielkopolskie cmentarzyska rzędowe okresu wczesnodziejowego. Przegląd Archeologiczny VI.

19) H. Zoll-Adamikowa, Próba..., s. 29.

20) M. Mickiewicz, Metodyka naukowo-techniczna badań archeologicznych i antropologicznych, Rozprawy Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW, VI, s. 95–137.

21) H. Zoll – Adamikowa, Próba..., Díl XVI, z. 1, s. 31.

22) Tamtéž, s. 39.

23) Tamtéž, s. 57–60.

24) Z. A. Rajewski, Wielkopolskie cmentarzyska rzędowe okresu wczesnego średniowiecza, Przegląd Archeologiczny, Díl. VI.

25) H. Zoll-Adamikowa, Próba...s. 198.

O Lužičanech v bakovském muzeu

Výstava o Lužických Srbech s názvem *Ten národ ještě nezhylnul* byla umístěna od 10. května do 22. června ve výstavní síni Muzea Bakovska v Bakově nad Jizerou. Na vernisáži promluvil autor výstavy a známý přítel Lužice z Chrastavy dr. Vydra a správce muzea dr. Bednář. Vzácným hostem byl přítel Lužických Srbů senátor Jaromír Jermář. Expozici knih, fotografií a dřevorytů navštívilo několik desítek zájemců včetně žáků místní školy. Návštěvníci se zajímali o jazykové rozdíly mezi češtinou a lužickou srbštinou, jinak ale jejich znalosti byly spíš povrchní.

Muzeum Bakovska je zajímavé rovněž výstavou výrobků z orobince. Sklízel se pravidelně ve 13 místních rybnících od 17. století, kdy místní obyvatelé toto řemeslo naučili kapucíni z mnichovohradištského kláštera. Pletly se z něj tašky, klobouky, boty a další výrobky až do roku 2001, kdy místní podnik definitivně vytlačila východoasijská produkce mj. z umělých vláken.

S přispěním zaměstnance muzea račk.

Literární Vysočina 2008

Šestý ročník festivalu Literární Vysočina, konaný 11.–13. července 2008 v Chotěboři, opět představil zázračí „literárními esy“ jako je J. H. Krchovský se svými cynicko-erotickými básněmi nebo Jiří Dědeček – vynikající překladatel barokních respektů. Samozřejmě by nebylo možné ufinancovat festival ze samých takových spisovatelů, a proto dramaturgie velmi příhodně vybírá autory a témata, která posluchače zaujmou stejně tak, aniž by diváka předem oslovovala svým zvukem. Patřil mezi ně nekonvenční rozervanec básník Pavel Josefovič Hejátko, nebo nejnovější vydání dopisů Boženy Němcové ověřené cenou Magnesia Litera.

Do druhého okruhu bezesporu patří plánované čtení lužickosrbského básníka Tima Meškanka, které se nakonec neuskutečnilo z důvodu nemoci autorovy. Lužice však nakonec na festivalu přítomna byla. Autorovi zprávy se pro tuto akci nakonec podařilo získat Richarda Bígla, se kterým připravil pořad skládající se z lužickosrbských dějin a literárních ukázek. Dobíhání návštěvníků z foyeru lemovala inscenovaná hornolužicko-česká konverzace, historický přehled byl doplněn překlady z Jana Raka, Handrije Zejlera, Michała Bjedricha, Měrcina Nowaka, Jakuba Lorence, Jurije Kocha a Bena Budara (přel. Vladislav Knoll, Adolf Černý, Václav Daněk, Radek Čermák, tentýž, Jiří Mudra, Milan Hrabal). Samostatný blok tvořily básně Tima Meškanka, jejichž experiment a nedostatek národního sentimentu ocenil spisovatel a literární kritik Ivo Harák. Zvláštní ocenění ale patří písničkářce Tereze Palkové, která nacvičila dvě lužickosrbské písně: *Katyržinka* a *Palenc*, které byly v rámci bloku předvedeny.

Dále byl v rámci programu přehlídkového mola literárních časopisů prezentován Česko-lužický věstník a na malé výstavce knihy českých autorů o Lužici, které vyšly v poslední době.

Bylo velmi potěšující vidět, že na festival se sjeli lidé z celé republiky, řada z nich byli sice insideři, ale většinu tvořilo literatury chtivé publikum, což je při upadajícím zájmu o literaturu – popelku kulturních rubrik – velmi potěšující. Zřejmě je to díky organizátorům festivalu, z nichž jmenovitě je třeba poděkovat za logistickou podporu redaktoru nakladatelství Mezera.org Sašovi Gr.

račk

Z HORNÍ LUŽICE
Letní prázdninový kurs lužické srbštiny v Budyšině

Ve dnech 28. července až 15. srpna proběhl v Budyšině 16. letní prázdninový kurs lužickosrbského jazyka a kultury. Zúčastnilo se jej celkem 49 frekventantů z České republiky, Polska, Německa, Švýcarska, Rakouska, Ukrajiny, Ruska, Běloruska, Slovenska, Maďarska, Srbska, Makedonie, Slovinska, Spojených států, Finska

a Japonska. Mezi účastníky byli zejména univerzitní studenti a pedagogové slavistických specializací, ale i zájemci o sorabistickou problematiku z jiných oborů. Letošní kurs zaznamenal zvýšený zájem o výuku dolní lužické srbštiny; zatímco v minulých ročnících se tento jazyk učilo sotva deset frekventantů, letos jich bylo dvacet. Lektori jazyka se rekrutovali zejména z řad pracovníků budyšínského Lužickosrbského ústavu (Serbski institut) a Ústavu sorabistiky Lipské univerzity. Pořádající Lužickosrbský ústav připravil účastníkům velmi bohatý program. Každé ráno byly nabízeny fakultativní jazykovědné přednášky, po kterých následoval lektorát horní či dolní lužické srbštiny. Každý všední den se rovněž konaly přednášky o nejrůznějších tématech z historie, školství, kultury nebo folklóru Lužických Srbů. V doplňkových programech absolvovali účastníci exkurse do Dolní Lužice, katolické oblasti Horní Lužice a do Míšně. Součástí kursu byl rovněž literární seminář pod vedením ředitele Lužickosrbského ústavu prof. Dietricha Šofty, na kterém letošní frekventanti poznávali prozaické dílo v tomto roce jubilejního spisovatele Křescána Krawce. S tímto literátem se následně účastníci kursu osobně seznámili při autorském čtení a diskusi v Smolerově knihkupectví (Smolerjec kniharnja). Zajímavou zkušeností bylo rovněž setkání s rekonstrukcí tradiční lužickosrbské hudby v podobě exkluzivního vystoupení folkloristické skupiny Stara serbska hudzba. Letošní ročník kursu, který se koná s dvouletou periodicitou, byl bohužel poznamenán nemožností ubytování účastníků v budyšínském Lužickosrbském internátu, jak tomu bylo v minulých ročnících. Budova tohoto ubytovacího zařízení totiž podle vyjádření úřadů neplní bezpečnostní standardy a bude muset být stržena.

Petr Ch. Kalina

Lužický Srb na LOH v Pekingu

Eric Korjenk z Maého Wjelkova se zúčastnil olympiády jako člen beach volejbalového družstva SRN. Se svým spoluhráčem Davidem Klempererem podlehli ve čtvrtfinále americkému mužstvu 0:2.

odo a jš

28. 7.

Po dlouhotrvajících diskusích byla vytvořena základní koncepce rekonstrukce Lužickosrbského muzea v Chotěbuzi. Většinu z potřebných 340.000 euro zaplatí Nadace lužickosrbského národa. Nová tvář muzea by měla pomoci nejnovějších médií podrobně představit dějiny dolnolužickosrbského jazyka i jeho dnešní stav. Vedoucí kulturního oddělení města Chotěbuze Berndt Warchold prohlásil, že dohodnutá koncepce představuje kompromis mezi mnoha idejemi, které v souvislosti s adaptací muzea zazněly. Přestavba bude završena v roce 2011.

30. 7.

Básníku Kitu Lorencovi byla udělena Lessingova cena Svobodného státu Sasko. Rozhodlo o tom kuratorium pro udělování tohoto ocenění, jemuž předsedá saská ministryně pro vědu a umění Eva-Maria Stange. Podle jejích slov se Lorencovo dílo zapsalo do kulturní paměti nejen Lužických Srbů, ale také Němců. Cena se uděluje jednou za dva roky a je dotována částkou 13.000 euro.

Ve středu 30. července se uskutečnila tradiční pouť lužickosrbských katolíků do severočeské Krupky. 47 poutníků absolvovalo bohoslužbu, kterou celebroid farář Gabřiš Nawka spolu s Michalem Andersem, Měrcinem Deleňkem, Ščepanem Delanem a českými příslušníky řádu salesiánů. Z Radwora byly na mši vypraveny tři autobusy a řada dalších účastníků se do Krupky dopravila vlastními vozy.

30. 7. a 1. 8.

Taneční skupina Smjerdžaca a folkloristická skupina Sprjewjan reprezentovaly lužickosrbskou kulturu na letošním 44. mezinárodním „folklorním“ (spíše však folkloristickém) festivalu v anglickém Billinghamu. Umělci absolvovali dvě vystoupení – jedno pod širým nebem před 36.000 obyvateli hostitelského města a druhé

v městském divadle. Lužičtí Srbové v Anglii rovněž vedli tvůrčí dílny, ve kterých seznámili britské děti s lužickosrbskými lidovými nástroji a učili zájemce lidové tance.

31. 7.

V Lidovém nakladatelství Domowina vyšel ve třetím vydání první svazek legendárního Slovníku dolnosrbského jazyka a jeho nářečí od Arnošta Muky. Slovník vznikl v letech 1875–1919 a obsahuje kompletní lexikum dolní lužické srbštiny od počátků písemnictví až po začátek 20. století, a to včetně všech dialektismů i lexémů hovorového jazyka. Zbývající dva díly by měly vyjít ještě letos v říjnu.

1. 8.

1. srpna došlo v Sasku k reformě místní správy. Dosavadních dvaadvacet okresů bylo sloučeno do deseti. V Horní Lužici tak vznikly nové velkokresy Budyšin a Zhořelec. Budyšínský okres (s největším zastoupením lužickosrbského obyvatelstva) vznikl sloučením někdejšího kameneckého a budyšínského okresu a má nyní 333.000 obyvatel.

4. 8.

Braniborský zemský sněm zamítl veřejnou iniciativu proti novým povrchovým dolům. Lužickosrbská národní strana (Serbska ludowa strona) se proto bude zasazovat o referendum. Předseda strany Hannes Kell 3. srpna v Chotěbuzi zdůraznil, že v moderní civilizaci není možné dále ničit kulturní krajinu a vesnice s celou jejich sociální strukturou. Aby se lidové hlasování mohlo konat, je třeba během čtyř měsíců sesbírat 80.000 podpisů. Lze předpokládat, že většina dolnolužické veřejnosti je proti dalšímu rozšiřování těžby hnědého uhlí.

Navzdory dešti posekali ochránci přírody z Chotěbuzi lužní louku Wótšowaš (Atterwasch) u Gubinu, která je ohrožena povrchovým dolem Janšojce-sever. Louka je jakožto biotop s unikátní květenou i zvířenou pod evropskou ochranou. Se sečením museli ochránci čekat, až na louce odkvete chráněný druh vstavače.

5. 8.

Evropská rada prohlásila, že jazyky jako lužická srbština a frišština by měly v německé legislativě být lépe chráněny a podporovány. Rada žádá, aby se tyto neohroženější jazyky v Německu více užívaly v rozhlasu a televizi a aby se podporovalo jazykové vzdělávání ve školách.

30. ročníku Svátku lužickosrbské poezie ve Wotrowě se zúčastnili básníci z České republiky, Slovenska, Polska, Ruska, Ukrajiny, Rakouska a Německa včetně lužickosrbského literárního dorostu. Autoři četli básně v devíti jazycích. O hudební program se postaral domácí folkloristický soubor Wudwor a lužickosrbský rocker István Kobjela. Vrcholem akce bylo čtení v Rogowě nedaleko Baršce v Dolní Lužici, které připomnělo někdejší odbagrovanou vesnici.

Novým starostou obce Slepó ve střední Lužici se stal Reinhard Bork. Ve funkci vystřídal dlouholetého starostu Hanza Hažu. Na slavnostní instalaci do funkce hovořil mj. o stanovisku obce k rozšiřování povrchových dolů. Podle jeho slov jsou těžební plány spojeny s velkými změnami týkajícími se starých usedlostí. Odbagrováním ztratí obec 44 procent svého území a 1.200 obyvatel z celkových 2.700 by se muselo přestěhovat. Tato fakta nejsou novému vedení obce lhostejná. Náměstkem starosty byl zvolen Hartmut Dainza, který je členem komise, jež vyjednává dohodu mezi obcí a těžebním koncernem Vattenfall.

6. 8.

U příležitosti padesátého výročí existence Lidového nakladatelství Domowina se již uskutečnila výstava Kniha v kole času a den otevřených dveří v budyšínském městské knihovně, na kterém se 350 návštěvníků seznámilo s činností nakladatelství. V další etapě se uskuteční slavnostní setkání kmenových autorů a překladatelů se současnými i bývalými pracovníky. Přípravuje se rovněž literárně-hudební večer, na němž budou Jurij Koch, Křesćan

Krawc, Beno Budar a Měrana Cušcyna číst povídky z nové antologie Cyblowe suknički. Závěrečnou akcí oslav bude prosincová otevřená diskuse o bilanci padesátileté činnosti Lidového nakladatelství Domowina. V současnosti nakladatelství připravuje mj. vydání nového románu Křesćana Krawce. Jednatelka nakladatelství Marka Maćijowa je s dosavadním průběhem jubilejního roku spokojena; vyslovila však lítost nad současnou nejistotou o další osud podniku ve střednědobém horizontu.

8. 8.

Britská společnost Celtique Energy získala od chotěbuzského Zemského úřadu pro těžbu, geologii a suroviny licenci na hledání nalezišť ropy v oblasti Spréva-Odra. Licence se týká území o rozloze 938 kilometrů čtverečních.

Zprávy ze Serbských Nowin připravil Petr Ch. Kalina

Z DOLNÍ LUŽICE

„Domáci“ folklórní léto v Dolní Lužici započalo 22. června starobylým *jańskim rejtowanim* v obci Kózle. Tento snad už tisíc let starý slovanský zvyk se zřejmě dodnes uchoval právě jenom v této jediné dolnolužické víscé. V průběhu pozdního července a srpna následovalo v mnoha dolnolužických vsích „obvyklé“ *łapanje kokota* a tradičně pouze v Nowé Niwě se 3. srpna odehrálo *rejtowanje wó kotac*.

„Mezinárodní“ folklór byl letos už poosmé v Dolní Lužici reprezentován 12 zahraničními soubory na festivalu *Mjazynarodna folklorna lawina*, proběhnulším o prodlouženém víkendu 27.–29. června v Lubnjowě, Bórkowech a Baršci. Za Lužici se na přehlídce podílel *rejowanški ansambel* (taneční soubor) *Pšijašelstwo* z Chotěbuzi se srbskými a německými lidovými tanci.

14. června se v Dešně konal v pořadí už 11. turnaj v kopané o pohár Domowiny, jehož se zúčastnilo 11 mužských a 5 ženských družstev převážně z dolnosrbských obcí blízkého okolí Chotěbuzi. Mužskou soutěž vyhrál tým Smogorjowa nad místním Dešnem, třetí místo obsadil Žyłow. Mezi ženami se na špici umístil tým z Bórkow.

V rámci jubilejního Svátku lužickosrbské poezie (30. ročník) se 4. července četly básně i v Dolní Lužici: na dolnosrbském gymnáziu v Chotěbuzi, na základních školách v Žyłowě a Tšupci a ve znovupostaveném kostele obce Rogowa. V „Novém“ (po odbagrování přestěhovaném) Rogowě bylo přítomno 13 literátů ze šesti zemí a díla se četla kromě němčiny v osmi slovanských jazycích. Zazpíval též pěvecký soubor *Łužyca*.

13. července se v „německém“ chotěbuzském kostele konal společný pěvecký koncert Srbského lidového souboru z Budyšina a několika dolnosrbských pěveckých sborů (převážně ženských).

Rovněž 13. července byla v Hochoze *serbska familijna namša* s 50 účastníky. Podílel se na ní mimo jiné známý dolnosrbský písničkář Bernd „Pytko“ Pittkunings, který zahrál na kytaru a zazpíval skladby ze svého repertoáru.

V Dešně se tutéž neděli slavil vůbec první *Bósonowy swěžen* (Svátek čápů). Známy místní *bósonowy nan* („čapí táta“) neboli jednoduše *bósonař* Fryco Juriš, znalec těchto velkých ptáků, provedl všech zhruba 300 návštěvníků po dědině, ukázal čapí hnízda a vypravoval o (nejen místních) čápech. Nechyběly různé doprovodné akce, zejména pro děti.

17.–18. července proběhl v Janšojcích *Serbski řečny campus*, zavedená akce chotěbuzské Školy pro dolnosrbskou řeč a kulturu. Pro účastníky je to (poměrně vzácná) příležitost setkat se a pohovořit s *maminorěčny* – rodilými mluvčími dolní lužické srbštiny, vesměs seniory.

Z Nowého Casniku 25–29/2008 připravil František Březina

Hudebně-komediální program Německo-lužickosrbského divadla v Budyšině

V Česko-lužickém věstníku jsme nedávno informovali o nastudování nového představení Německo-lužickosrbského divadla v Budyšině. Šlo o kabaret Diamanty njezachadaju, který 29. července zaznamenal svou derniéru. Program byl vlastně pásmem dolnolužických šlágrů, které zněly z chotěbuzského rozhlasu v uplynulých desetiletích. Ukázalo se, že důvody takčasného stažení z repertoáru jsou především uměleckého rázu. Protagonisté celé představení pojali jako parodii na zmíněné známé dolnolužickosrbské písně. Ovšem chceme-li účinně parodovat, musíme sami něco umět, ba co víc, měli bychom být umělecky i řemeslně zdatnější než autoři či interpreti parodovaných děl. Šestice umělců a elévů z budyšínského Německo-lužickosrbského divadla však v představení předvedla naprosté hudební a pěvecké diletantství.

Petr Ch. Kalina

Zatajené bezpráví

Přinášíme další ukázkou z knihy Zatajena njeprawda. Ta dává před vážným vědeckým zpracováním prostor vzpomínkám obětí tehdejšího režimu. Určitě by stálo za to, postupovat spíše metodou Českého rozhlasu při zpracovávání seriálu Příběhy 20. století, který vysílá Rádio Česko a v noci také Radiožurnál. Do vyprávění pamětníků vstupují odborníci, kteří vzpomínky doplňují, případně konfrontují se skutečností. Portréty lze stáhnout i na portálu www.hrdinove.cz. Na druhou stranu se někteří autoři příspěvků v knize snaží o obecnější exkurzy. V minulém čísle jsme informovali, že na počátku NDR byli političtí oponenti odsuzováni přímo sovětskou mocí. Benedikt Cyž v textu o Juriji Rjenčovi podává následující vysvětlení (str. 80–81):

Teprve novější historické výzkumy ukazují na to, že v prvních sedmi letech po válce sovětská vláda s pomocí německých komu-

nejich výkony tahaly za uši nejen hudebně citlivé diváky. Kapele chyběl drive, způsobený kromě samotných výkonů také absencí basového nástroje a celkově nezdařenými aranžemi. Kytarista hrál občas i na harmoniku, ale pouze pravou rukou. U kompletní sestavy bicích nástrojů se postupně vystřídali tři umělci (čímž chtěli zřejmě zdůraznit svou instrumentální univerzalitu), avšak všichni se zmožili jen na neumělé zdůrazňování rytmu na dva činely. Klavíristka stále hrála jakési akordické příznávky a saxofonista zřejmě nepovažoval za nutné před představením doladit svůj nástroj s klavírem. Vokální výkony ve vícehlasech neladily a i po technické stránce se daleko zaostávaly za výkony modelů, které měly být parodovány. Mezi jednotlivé písně byly připsány komické vložky; komika však byla velmi strojená a cirkusově prvoplánová. Toto představení si nejspíš v několika případech svého diváka našlo. Nejedna pamětník si jistě rád zavzpomínal na hity svého mládí. To ovšem nic nemění na faktu, že dojem z představení mohl být mnohem údernější a zvolená koncepce mohla účinně pobavit širší spektrum publika. Německo-lužickosrbské divadlo si zkrátka tentokrát bohužel postavilo latku, na jejíž bezpečné zdolání není momentálně dostatečně personálně vybaveno.

nistů intenzivně pracovala na tom, aby se východní Německo proměnilo z jedné diktatury v druhou. Mladý stát NDR byl zpočátku příliš slabý a velmi děravý. Různé pro NDR nepřijemné informace se rychle dostávaly do Západního Berlína a skrze západní média, zvláště [západoberlínskou] stanici Rias, byly zpřístupňovány i východoněmecké veřejnosti a ovlivňovaly ji.

Proto německá kriminální policie častěji uvězňovala takzvané „imperialistické štváče“, „nepřátele nového společenského zřízení“ nebo podobně označované osoby a předávala je sovětské vojenské administrativě. Ta je vyslýchala, odsuzovala podle sovětského práva a často odvážela do pracovních táborů v SSSR, aniž by se o tom dověděla široká veřejnost. Ani příbuzní většinou nevěděli, kde jsou vězni umístěni. Teprve později obdrželi nějakou zprávu, lístek, nebo člověk prostě zmizel.

Tito vězni o svém osudu nesměli s nikým mluvit a lidé se o jejich zkušenosti dozvěděli teprve po roce 1989. V knize na straně 30 se uvádí zajímavá domněnka, že politická policie NKVD měla za úkol do Sovětského svazu pravidelně posílat pracovní síly.

Tři otázky na Františka Březinu

Ústav slavistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity obnovil od září 2008 lektorát horní lužické srbštiny. Jeho vedením byl pověřen Mgr. František Březina (*1975), který domovskými působí jako učitel jazyků na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity. V Česko-lužickém věstníku František Březina pravidelně zprostředkovává zprávy z dolnolužickosrbského týdeníku Nowy Casnik.

Jakým způsobem se bude lektorát hornosrbštiny na brněnské slavistice realizovat?

Půjde o dvousemestrální kurs s názvem Horní lužická srbština pro slavisty a bohemisty a dotací dvou hodin týdně. Brněnský ústav slavistiky tím rozšiřuje nabídku fakultativních kurzů slovan-ských jazyků, které musejí studenti slavistických kursů absolvovat.

Nedostatek novějších českých učebnic lužické srbštiny je mnohými vnímán jako značné didaktické úskalí. Jak budete tento problém ve výuce řešit?

Ústav slavistiky bohužel prozatím nedisponuje relevantními studijními materiály. Budu se muset spolehnout na literaturu, kterou

mám k dispozici. Jde zejména o učebnice lužickosrbské a polské provenience. Kromě toho si budu také vytvářet vlastní podklady. Bohužel je u nás také problém se slovníky. Žádný reprezentativní česko-lužickosrbský nebo lužickosrbsko-český slovník většího rozsahu dosud vydán nebyl.

Jaká byla vaše cesta k lužické srbštině a kde jste se tento jazyk naučil?

Všechno pramení z mého dlouhodobého zájmu o jazyky obecně. Zabýval jsem se menšími evropskými jazyky a jazyky slovan-skými. Nejdříve jsem se učil polsky a pak mě napadlo informovat se o Lužických Srbech. To jsem učinil s pomocí internetu. Můj první kontakt s Lužickými Srby tedy nebyl motivovaný nebo zprostředkovaný jinou osobou. V roce 2004 jsem se začal sám, učit horní i dolní lužickou srbštinu. O dva roky později jsem měl to štěstí, že jsem byl přijat na intenzivní prázdninový jazykový kurs do Budyšina. Tehdy jsem tam studoval dolní lužickou srbštinu. Letos jsem se tohoto kursu zúčastnil podruhé, tentokrát jako posluchač horní lužické srbštiny.

Připravil Petr Ch. Kalina

(Pozn. red. Pro zájemce o samostudium lužické srbštiny je na stránkách www.luzice.euweb.cz k dispozici kurs hornolužické srbštiny od Jiřího Mudry a kurs dolnolužické srbštiny od Alfreda Měškanka s dolnolužickosrbsko-českým slovníčkem.)

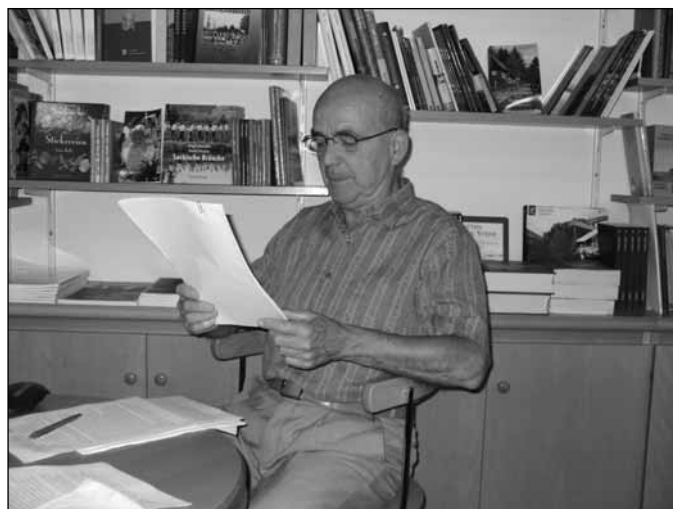
Večer autorského čtení Křescána Krawce

U příležitosti různých významných výročí bývá dobrým zvykem, uspořádat setkání s tou či onou slavnou osobností. Výjimkou nezustaly ani 70. narozeniny lužickosrbského spisovatele Křescána Krawce, které oslavil 7. srpna 2008. O den později se v důvěrně známém prostředí Smolerova knihkupectví v Budyšině konal literárně-diskusní večer, organizovaný nakladatelstvím Domowina a Kroužkem přátel Smolerova knihkupectví. Pozvání přijali také účastníci letního kurzu lužickosrbského jazyka a kultury.

Ústředním tématem celého večera mělo být představení Krawcova románu *Paradiz*, který by měl vyjít příští rok. Většina účastníků kurzu přišla na literární posezení dobře teoreticky a především prakticky připravena, neboť v několika výběrových přednáškách Dietricha Šopty přečetli některé z Krawcových povídek a také je společně podrobně rozebrali. Očekávání všech předem zasvěcených se splnila. Autorův umělecký přednes dvou delších úryvků z chystaného románu jen potvrdil skutečnost, že je spisovatelem s realistickým srdcem, který barvitě a procítěně dokáže vylíčit skutečnost bez zbytečného okolkování a příkras.

Po čtení měla následovat diskuze, jejíž témata byla většinou již notoricky známa – věčný konflikt mezi německým a srbským živlem, nekončící útlak Lužických Srbů a upírání práva na užívání mateřského jazyka. Čili řečeno stručně: nihil novum sub sole. Snad by i někteří posluchači měli zájem položit vzácnému hostu zvědavou otázku, leč k tomu se nakonec nenaskytla příležitost. Plánovaná diskuze se tak stala svérázným monologem podobajícím se babylonskému zmatení jazyků, kdy se autor, maje pocit,

ze mu snad nikdo jinak dostatečně neporozumí, snažil objasnit srbskou otázku všemi možnými jazyky, především však těmi, ve kterých se cítil být nejpevněji v kramflecích. Lužická srbsština tak byla paradoxně zcela zbytečně suplována, přitom účelem večera

Křescán Krawc ve Smolerově knihkupectví. Foto Petr Ch. Kalina

bylo mimo jiné také setkání s živým jazykem. Na otázku, co nás vedlo k tomu, že si dopřáváme „luxus“, když se zabýváme menšinovým jazykem, měl možnost odpovědět toliko jeden návštěvník. Spisovatel své ideje totiž rozvinul do nebyvalé šíře, takže dotaz byl záhy zapomenut a hovor se stočil na obecné řečnění doplněné umělcovými postřehy nejen však ze života Lužických Srbů, ale např. i Bělorusů.

Po závěrečných slovech, předání květiny a blahopřání využili někteří účastníci kurzu příležitost k nákupu rozličné sorabistické literatury a beletrie.

Pozvánka

Zářijový členský večer

V měsíci září Vás zveme na přednášku Mgr. Zdeňka Valenty *Korespondence mezi Arnoštem Mukou a Adolfem Černým* a prezentaci nové publikace *Stoletý most mezi Prahou a Budyšinem. Společnost přátel Lužice 1907–2007 (Praha 2008)*. Členský večer se bude konat **25. září v 17.30 hod.** na Filozofické fakultě UK, Nám. J. Palacha 2, v knihovně slavistiky č. 9.

Oprava

Autorem článku v rubrice Očima v minulém čísle ČLV je Milan Hrabal, jehož jméno nedopatřením vypadlo. Jako autor fotografie u článku byl omylem uveden Radek Čermák a nikoliv Milenka Rječcyna. Za chybu se čtenářům omlouváme.

Děkujeme Magistrátu hlavního města Prahy za poskytnutí grantu ve výši 80 000,- Kč na nový nábytek pro Hórnikovu knihovnu.

Česko-lužický věstník. Časopis o Lužici, sorabistice, literatuře a menšinové politice. Česko-serbski wěstnik. Časopis wo Serbach, serbowědže, pismowstwe a mjeńšinowej politice. Vychází ročně v osmi číslech a dvou dvojčíslech v nákladu 300 výtisků. • Cena jednotlivého čísla 20,- Kč.

- Vydává Společnost přátel Lužice/ Towaršnosć přečelow Serbow/ Towarišnosć psijašelow Serbow, **styčná adresa:** náměstí Jana Palacha 2, Praha 1-Josefov, CZ-116 38, www.luzice.cz. • **Bankovní spojení:** ČSOB (Poštovní spořitelna) 181 757 044/ 0300. • **Vedoucí redaktor:** Mgr. Josef Šaur.
- **Zástupce vedoucího redaktora:** Mgr. Petr Kalina • **Redaktoři:** Ph.Dr. Zuzana Bláhová, Ph.D., Radek Čermák, Mgr. Ondřej Doležal, Mgr. Jan Záchyněc, Ph.D.
- **E-mail redakce:** cesko-luzickyvestnik@centrum.cz • **Redakční uzávěrka:** 15. dne předcházejícího měsíce
- **Předplatné na rok 2008:** ČR 200,- Kč, členské příspěvky 300,- Kč, zahraniční 20 €, při platbě v hotovosti 15 €, sociálně slabí mohou požádat o snížení. • **Objednávky:** Klára Poláčková, Pionýrů 310/5, 289 23 Milovice, tel. a SMS +420 607 588 684, el. adresa: polackova.klara@seznam.cz. Abonenci ze ZRN těž přez referenta Domowiny za kulturne naležnosće a wukraj, Budyšin. • Předplatné je vázáno na kalendářní rok a je splatné nejpozději do konce března. Pro ukončení předplatného je nutné se odhlásit. Stížnosti na nezaslání vyřizuje Klára Poláčková. • Redakce se nezotožňuje vždy s názory autorů. Za věcnou a slohovou stránku příspěvku odpovídají příslušní autoři.
- Používat zdroje ČLV je možné s podmínkou uvedení zdroje a internetové adresy www.luzice.cz, pokud je dílo již zatíženo autorskými právy, platí zásady prvotního zdroje. • Bytí časopisu je založeno na práci dobrovolníků. • MK ČR E 6880 • ISSN 1212-0790